

TEXTER FÖR SVERIGES MUSEERS PRESENTATION
OM FÖRESLAGNA KULTURARVSPOLITIKEN
MARS 2017

Bild 1

Den här presentationen med en orientering i den nya kulturavspolitiken kommer från de svenska museernas branschorganisation.

De svenska museerna i siffror

Bild 2

Myndigheten för Kulturanalys visar på en stark position för svenska museer. De finns över hela landet. Och de är många. En SIFO-undersökning som gjordes i maj 2016 bland svenskar mellan 18-65 år visade att 66% gjort åtminstone ett museibesök under senaste året. Det är en ökning jämfört med tidigare års undersökningar.

De rika samlingarna = museernas bas

Bild 3

Här ser vi Kulturanalys indelning av museerna efter typ av samlingar. De visar på en mångfald och kunskap inom många olika ämnen relaterat till samlingarna. Den vanligaste typen av museum är arbetslivsmuseerna som är fler än 1200 stycken. Samlingarna är en viktig tillgång för museerna samtidigt som de också är en utmaning. Digitaliseringen av samlingarna pågår alltjämt och underlättar såväl tillgänglighet som framtida forskning.

Den nya kulturavspolitiken från 2017 – några huvuddrag

Bild 4

I det följande tar vi upp huvuddragen i kulturavspolitiken i SOU 2016/17:116. I propositionen beskrevs regeringens kulturavspolitiska prioriteringar och kulturavspolitiska rådets framväxt som eget politikområde. I särskilda avsnitt redovisades bedömningar kring bl.a. internationella frågor, museisektorns struktur, samlingar och kulturföremål, kulturmiljöpolitik och det kyrkliga kulturarvet, statens förvaltning av kulturhistoriskt värdefulla fastigheter samt digitalisering, arkiv och bibliotek. Propositionen lade fram en museilag samt förslag om att Riksantikvarieämbetet skulle få utökade museiuppdrag.

Den nya kulturavspolitiken – bakgrund och tidplan

Bild 5

I januari 2014 beslutade dåvarande regeringen att ge en särskild utredare i uppdrag att göra en översyn av de statliga museernas uppdrag, myndighets- och institutionsstruktur och regeringens styrning av dem – den sk. Museiutredningen. Utöver det ursprungliga uppdraget fick utredningen feb 2015 enligt tilläggsdirektiv från den nya regeringen i uppdrag att analysera och föreslå hur verksamhet och samlingar vid de centrala museerna i högre utsträckning kan göras tillgängliga för människor i hela landet. Det kom flera förslag i utredningens betänkande, bl. a. en speciell museilag och förslaget om en egen museimyndighet. De hundra remissvaren som kom in var överlag positiva till lagen men många tyckte att den myndighet som föreslogs var för klent dimensionerad. Man saknade också en hel del i utredningens analys och önskade ett bredare anslag. Riksdagen ställde sig

	<p>bakom huvuddragen i propositionen i maj 2017 och den nya lagen skulle trädde i kraft 1 augusti 2017.</p>
<p>Den nya museilagen</p> <div data-bbox="225 421 539 495" style="border: 1px solid black; padding: 5px;"> <p>13 allmänna museiväsendet statliga, regionala och kommunala museer och museer i vars styrelser minst 50% av ledamöterna är utsedda av det allmänna</p> </div> 	<p>Bild 6 (Kulturarvspropositionens beskrivning av Museilagen) ”Lagen syftar till att skapa långsiktigt tydliga förutsättningar för ett sammanhållet allmänt museiväsende. Regeringens bedömning är att en ökad tydlighet kring museernas grundläggande uppgifter kommer att bidra positivt till museiverksamheten i landet. Vidare kommer styrningen av museiverksamheterna i viss mån att kunna effektiviseras då gemensamma utgångspunkter slagits fast. Så här lyder lagens första paragraf: § 1 I denna lag finns bestämmelser om det allmänna museiväsendet. Med det allmänna museiväsendet avses 1. Statliga museer, 2. Regionala museer, 3. Kommunala museer, och 4. Andra museer i vars styrelse eller motsvarande ledningsorgan mer än hälften av antalet ledamöter är utsedda av stat, kommun eller landsting”</p>
<p>Den nya museilagen</p> <div data-bbox="225 920 539 994" style="border: 1px solid black; padding: 5px;"> <p>29 museidefinition ... institution öppen för allmänheten och som förvärvar, bevarar, undersöker, förmedlar och ställer ut materiella och immateriella vittnesbörd om människan och människans omvärld.</p> </div> 	<p>Bild 7 ”För att en institution ska betraktas som ett museum krävs någon form av öppen, publik verksamhet som innefattar förmedling. Omfattningen av denna regleras dock inte och det räcker med att verksamheten i fråga t.ex. är öppen på förfrågan. Det krävs även ett arbete med samlingar av något slag som bl.a. förvärfvas och bevaras. Med förvärv avses här alla former av införlivande i samlingarna oavsett om de sker genom inköp, som gåvor eller t.ex. genom egen insamling. Själva samlingsområdet beskrivs i allmänna termer som alla – både materiella och immateriella – vittnesbörd om människan och människans omvärld. En institution kan utgöra en självständig organisation eller vara en del av en större organisation som även har andra uppgifter.”</p>
<p>Den nya museilagen</p> <div data-bbox="225 1384 539 1458" style="border: 1px solid black; padding: 5px;"> <p>49 ett museums ändamål ... bidra till samhället och dess utveckling genom att främja kunskap, kulturupplevelser och fri åsiktsbildning.</p> </div> 	<p>Bild 8 ”4 § Ett museum ska utifrån sitt ämnesområde bidra till samhället och dess utveckling genom att främja kunskap, kulturupplevelser och fri åsiktsbildning. I bestämmelsen anges målen med museiverksamheten. Att museerna ska främja kunskap innebär att de utifrån sina specifika resurser, i form av samlingar de förvaltar, intern kunskapsuppbyggnad och förmedlingsarbete, ska bidra till kunskap i samhället i stort. Att museerna ska främja kulturupplevelser innebär att de bidrar genom att tillhandahålla upplevelser av estetisk eller annan kulturell art. Att museerna ska främja fri åsiktsbildning innebär att verksamheten ska understödja ett fritt meningsutbyte, präglas av tolerans och öppenhet för olika perspektiv samt stå fri från censur och andra hindrande åtgärder. Museerna ska bidra till målen utifrån sina ämnesområden. Detta innebär att utgångspunkten för museernas bidrag till samhället och dess utveckling är de områden som de har fått i uppgift att förvalta. Vilka dessa är framgår av instruktioner, stadgar och andra riktlinjebeslut för respektive verksamhet.”</p>

S

Den nya museilagen

- 3§ museets huvudman...
stat/kommun/landsting
- 5§ ... ska säkerställa att ett museum har ett bestämmande
inflytande över verksamhetens innehåll

Bild 9

”3 § Med museihuvudmän avses i denna lag staten, kommunerna och landstingen. Det som sägs om museihuvudmän gäller även den som utsett mer än hälften av antalet ledamöter i ett sådant museum som avses i 1 §

Bestämmelsen svarar mot bestämmelsen om det allmänna museiväsendet i 1 §. I bestämmelsens första stycke anges vilka som i lagen avses som huvudmän för statliga, regionala och kommunala museer. I andra stycket anges att bestämmelserna om museihuvudmän även ska gälla för den som utsett mer än hälften av antalet ledamöter i ett sådant museum som avses i 1 § 4. Vad som sägs om museihuvudmän i lagen ska således tillämpas för stat, kommun och landsting även i dessa fall.

§5 Bestämmelsen bör utformas så att huvudmannen ska säkerställa att ett museum har ett bestämmande inflytande över verksamhetens innehåll och bör ta sikte på beslut som fattas inom ramen för museernas traditionella verksamhetsgrenar. Det är viktigt att markera att verksamheten ska stå fri från en viss typ av styrning inom både förvaltningen av samlingar, kunskapsuppbyggnaden och den publika verksamheten”

Den nya museilagen

- 8§ kunskapsuppbyggnad
Ett museum ska bidra till forskning och annan kunskapsuppbyggnad, bl a, genom att ha hög kompetens inom sitt ämnesområde.

Bild 10

Avsnitt 7.2.7. Kommentarer till 8 §, kunskapsuppbyggnad.

“Museerna i det allmänna museiväsendet spelar en viktig roll för tillkomsten av ny kunskap i samhället, inom såväl humanistiska och samhällsvetenskapliga som naturvetenskapliga områden. Det gäller särskilt sådan kunskap som är beroende av den infrastruktur som museernas samlingar utgör. Många museer har t.ex. forskare anställda, och flera bedriver regelrätt forskningsverksamhet. I många fall samverkar museiinstitutionerna kring detta även med andra, som universitet och högskolor, vetenskapligt inriktade förlag och externa forskningsfinansiärer. Just nära relationer till högskolan är avgörande för kunskapsuppbyggnad och utveckling av museiverksamheten i stort. Det är centralt att museerna i det allmänna museiväsendet, som kunskapsinstitutioner, har förutsättningar att följa relevant forskning samt tillämpa olika teoretiska perspektiv och tolkningsmodeller på verksamheten generellt. Vidare behöver de kunna förhålla sig kritiskt till förgivettagna idéer samt ha förmåga att lyfta fram förbisedd kunskap och relevanta perspektiv. På så sätt kan de bidra till det övergripande målet om allsidighet och kan tematisera även konfliktfyllda frågor på ett sådant sätt att det offentliga samtalet vidgas och fördjupas. Dessa frågor är nära knutna till personalens kunskaper och förmågor. “

Den nya museilagen

- 6-7§§ publika verksamheten
9-10§§ samlingsförvaltning (gallring möjliggörs)
11-12§§ samverkan och spridning

Bild 11

”6 § Utställningar och annan publik verksamhet vid ett museum ska vara kunskapsbaserad och präglas av allsidighet och öppenhet.
7 § Utställningar och annan publik verksamhet vid ett museum ska vara tillgänglig för alla och anpassad till användarnas olika förutsättningar.

	<p>9 § Ett museum ska aktivt förvalta sina samlingar för att nå verksamhetens mål.</p> <p>10 § Regeringen får meddela föreskrifter om att de statliga museerna får överlåta föremål ur sina samlingar till andra museer inom det allmänna museiväsendet. Regeringen får även meddela föreskrifter om förfoganden över sådana föremål i de statliga museernas samlingar som har ett begränsat kulturhistoriskt värde.</p> <p>11 § Museerna och museihuvudmännen ska samverka i syfte att ge alla tillgång till museernas samlade resurser, bland annat genom att ställa föremål ur de egna samlingarna till varandras förfogande.</p> <p>12 § Bestämmelsen i 2 kap. 1 § kommunallagen (1991:900) om anknytning till kommunens område eller dess medlemmar hindrar inte att ett kommunalt museum avgiftsfritt ställer föremål ur sina samlingar till förfogande för ett museum i det allmänna museiväsendet som är beläget utanför kommungränsen.”</p>
<p>Syftet med nya museilagen</p> <ul style="list-style-type: none"> • Museerna fria från politiska avgöranden vad gäller innehåll • Tydligare och mer långsiktiga ramar för verksamheten <ul style="list-style-type: none"> ... mod och kraft att utvecklas till självständiga arenor för samtal genom att: öka lyhörheten, utmana, ha ett kritiskt förhållningssätt, vidga och fördjupa 	<p>Bild 12</p> <p>“Landets museer erbjuder värdefulla upplevelser av konst och kultur och de kan i sin verksamhet effektivt bidra till att ge perspektiv på viktiga samhällsutmaningar. För att dessa värden ska kunna realiseras behövs en kunskapsorienterad, frimodig och kreativ museisektor. Museerna har tidigare ibland blivit styrda i enskildheter och med utgångspunkt i den rådande tidsandan. I dagens polariserade samhällsklimat har detta lett till en befogad oro för att politiska avvägningar framöver i än högre grad ska komma att läggas till grund för verksamheternas innehåll och vilka perspektiv som ska vara rådande. För att motverka denna utveckling är det viktigt att befästa museernas självständiga ställning och att tydligare lyfta fram att de ska vara fria kunskapsinstitutioner med uppdrag att vidga och fördjupa det offentliga samtalet. Det är också viktigt att tydligare markera att museiprofessionerna både har mandat och ansvar för att utveckla verksamheterna. Denna inriktning ligger i linje med regeringens förvaltningspolitik generellt och behovet av att utveckla en tillitsbaserad styrning med förtroende för professionernas verksamhetsnära kunskap och erfarenhet. Den politiska styrningen behöver bli tydligare beträffande de principiella utgångspunkterna för museernas verksamhet, men samtidigt behövs en mer långsiktig och övergripande inriktning. Detaljstyrning bör undvikas och museerna bör, av både praktiska och principiella skäl, stå fria från försök att från politiskt håll styra innehållet i t.ex. den publika verksamheten. “</p>
<p>Förtroende för museers professionalitet Armlängds avstånd – Vad betyder det?</p> <ul style="list-style-type: none"> • Huvudmännen ska styra grundläggande uppdraget, samt ge organisatoriska, ekonomiska och administrativa ramar • Inte styra museerna i enskildheter: • Exempelvis: valen av utställning eller historiesyn skall vara fria från ideologisk påverkan 	<p>Bild 13</p> <p>“Genom att införa en bestämmelse om att huvudmän ska säkerställas att museerna har ett bestämmande inflytande över verksamhetens innehåll påverkar kommunernas och landstingens möjlighet att bestämma över sin verksamhet. Avsikten med bestämmelsen är att säkerställa att de delar av verksamheten som bör stå fria från ideologisk påverkan också får göra det. Syftet är bl.a. att förhindra att kommunala beslutsfattare bestämmer om</p>

	<p>frågor som t.ex. vilken typ av utställning som får visas eller vilken historiesyn som ska prägla verksamheten. Bestämmelsen avser inte museernas grundläggande uppdrag, dvs. vilket ämnesområde museet ska verka inom och inte heller den ekonomiska, organisatoriska eller administrativa förvaltningen. Kommunerna beslutar även fortsatt i vilken utsträckning de ska bedriva museiverksamhet. Den inskränkning i det kommunala självstyret som bestämmelsen innebär bedöms som godtagbar mot bakgrund av syftet med bestämmelsen. Det är viktigt att museerna kritiskt kan granska samhället och lyfta fram kunskap som är av betydelse.”</p>
<p>Kulturarvsbegreppet</p> <p>“Kulturarv kan förstås som spår och uttryck från det förflutna som tillskrivs värde och används i samtiden”</p> <p>“... skapas och omskapas löpande” “i kulturarven finns underlag för skapandet av olika typer av identiteter”</p> <p>SVERIGES MUSEER</p>	<p>Bild 14</p> <p>I avsnitt 5, om inriktningen för den nya kulturarvspolitiken, finns olika skrivningar om kulturarvsbegreppet: “Kulturarv kan förstås som spår och uttryck från det förflutna som tillskrivs värde och används i samtiden. I kulturpolitiken är det avgörande att utgå från en sådan öppen förståelse av kulturarv. De avgränsningar av vad som ska räknas till kulturarvet som krävs i praktisk verksamhet, måste så långt det är möjligt få göras i det civila samhället och av de professionella inom kulturarvsområdet. En förståelse för hur kulturarvet löpande omskapas i praktiken – en förståelse för kulturarvet som process – är nödvändig för att utveckla det offentliga kulturarvsarbetet och säkerställa dess relevans i framtiden. Kulturarv fyller en viktig roll i identitetsskapande och för gruppgemenskap. Kulturarv kan dock lika väl användas i syfte att kritisera rådande gemenskaper och för individuell frigörelse. “</p>
<p>Politikens prioriteringar</p> <p>... det offentliga kulturarvsarbetet vidareutvecklas så att:</p> <ul style="list-style-type: none"> • det gemensamma kulturarvet blir en angelägenhet för alla • det offentliga samtalet vidgas och fördjupas, och • medskapande och engagemang främjas <p>SVERIGES MUSEER</p>	<p>Bild 15</p> <p>Avsnitt 5.4. Prioriteringar för en förnyad kulturarvspolitik: “Syftet med dessa övergripande prioriteringar är att ge kulturarvssektorn bättre möjligheter att möta nya utmaningar och att realisera de värden som kulturarvet kan bidra med i samhällslivet. De olika prioriterade områdena kan inte alltid främjas samtidigt, ibland kan de t.o.m. stå i viss motsättning till varandra, men det viktiga är att kulturarvssektorn totalt sett får bättre möjligheter att vidareutveckla arbetet i dessa olika riktningar. Den utveckling av kulturarvspolitiken som föreslås i denna proposition bygger på tre prioriteringar. Det offentliga kulturarvsarbetet ska vidareutvecklas så att 1) det gemensamma kulturarvet blir en angelägenhet för alla, 2) det offentliga samtalet vidgas och fördjupas, och 3) medskapande och engagemang främjas. “</p>
<p>Kulturmiljö starkare inom samverkansmodellen</p> <p>“Det bör förtydligas att det statsbidrag som fördelas inom ramen för samverkansmodellen även avser de regionala museernas kulturmiljöarbete.”</p> <p>SVERIGES MUSEER</p>	<p>Bild 16</p> <p>Avsnitt 10.3. “I förordningen (2010:2012) om fördelning av vissa statsbidrag till regional kulturverksamhet anges inte uttryckligen att de regionala museernas kulturmiljöarbete är en verksamhet som kan erhålla statsbidrag. Detta har föranlett en otydlighet när det gäller regionala museers uppdrag inom ramen för kulturmiljöarbetet. Regeringen vill förtydliga att i utvecklingen av bidragsgivningen till regionala museer har kulturmiljön alltid utgjort en del av ändamålet för bidraget.”</p>

Exempel på Riksantikvarieämbetets museirelaterade uppdrag

Bild 17

Avsnitt 6.4 "Regeringens bedömning: Det bör vara en uppgift för Riksantikvarieämbetet att driva en centrumfunktion för utveckling av kulturarvsarbetet.

Regeringen gjorde i budgetpropositionen för 2017 bedömningen att Riksutställningar skulle avvecklas och att flertalet av myndighetens uppgifter skulle inordnas i Riksantikvarieämbetet. Riksantikvarieämbetet skulle samtidigt få utökade uppgifter avseende museifrågor. I avsnitt 8.2 i kulturarvspropositionen redovisade regeringen bedömningar om det samlade uppdraget för Riksantikvarieämbetet efter inordnandet av Riksutställningar. "Under senare tid har Riksutställningar arbetat med fokus på omvärldsbevakning, teknikutveckling och förmedling. Regeringen bedömer att stora delar av den befintliga verksamheten vid Riksutställningar ska inordnas i Riksantikvarieämbetet. Det handlar bl.a. om uppgifterna att främja utveckling och samarbete och att samla in och förmedla kunskaper och erfarenheter samt erbjuda teknik- och metodstöd. "

"6.5 Regeringens bedömning: Riksantikvarieämbetet bör ges i uppdrag att kartlägga kulturarvsarbetets betydelse för skolväsendet samt främja ökad samverkan mellan kulturarvsinstitutionerna och skolväsendet i alla delar av landet. Uppdraget ska genomföras i samverkan med Statens kulturråd."

Under 2017 har Riksantikvarieämbetet inlett den sk. Museidialogen som underlag för hur organisationen bör riggas för de utökade museiuppdragen.

www.sverigemuseer.se

SLUT